

Perhe- ja vammaispalveluiden uudistus

Hyvinvointialuejohtaja Marko Korhosen esitys aluehallitukselle 2.12.2024

Arvioidut kustannusvaikutukset vuoteen 2028*

Toiminnan muutosten säästövaikutukset

Perhepalvelut		
Perhekeskuspalvelut		
Vuokrakustannusten säästö*	0,14 milj. €	*Toiminnan tiivistyvä tilatarve perhekeskuksissa.
Lastensuojelupalvelut		
Perhehoidon osuuden lisääminen (65 %) ja laitoshoidossa osan ostopalveluiden siirto omaan tuotantoon (25 %).	4,2 milj. €	Kustannusvaikutus, jos lastensuojelun palvelutarve suhteutetaan väestömäärän muutokseen ja lähemmäksi valtakunnallista tasoa seuraavan kymmenen vuoden aikana:
Perhepalvelut yhteensä	4,3 milj. €	7,7–14,4 milj. €
Vammaispalvelut		
Laitoshoidosta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen**	1,3 milj. €	**Osan ostopalveluista korvaaminen omalla tuotannolla.
Ympärivuorokautisesta tuettuun/yhteisölliseen asumiseen**	4,2 milj. €	
Vammaispalvelut yhteensä	5,5 milj. €	
Perhe- ja vammaispalvelut yhteensä	9,8 milj. €	

*Laskemat ovat alustavia arvioita, jotka tarkentuvat toimeenpanovaiheessa.

Alustava muutosaikataulu 2025-2028*

Perhepalvelut

Päätösesitys perhekeskuspalveluiden uudistuksesta

Skenaario 1: Laaja vaihtoehto

Sähköinen perhekeskus:

- Omaperhe
- Omahelpperi

OmaSavo-digipalvelut*

Esimerkiksi:

- Ajanvaraus ja -peruutus
- Etävastaanotot ja -tapaamiset
- Chat-keskustelut
- Sähköiset lomakkeet
- Avunpyyntö- ja huoli-ilmoitukset
- Ammattilaisten välinen etäkonsultointi

Avoimna arkipäivinä Laaja perhekeskus

- Tarjolla kaikki perhekeskuksen palvelukokonaisuuteen kuuluvat perheiden terveys- ja sosiaalipalvelut.

Avoimna palvelutarpeen mukaan Perustason perhekeskus

- Äitiys- ja lastenneuvola
- Seksuaaliterveysneuvola
- Perhesosiaalityö ja -ohjaus
- Muita perhekeskuspalveluja tuotetaan laajasta perhekeskuksesta.

Avoimna palvelutarpeen mukaan Perhekeskuksen palvelupaikka

- Lastenneuvola
- Äitiys- ja seksuaaliterveysneuvolan palveluja
- Perhesosiaalityö ja -ohjaus
- Muita perhekeskuspalveluja tuotetaan laajasta ja perustason perhekeskuksesta.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä **psykososiaalinen opiskeluhuolto** tarjotaan kouluilla ja oppilaitoksilla tai niiden välittömässä läheisyydessä.

Perhekeskuksen palveluverkosto

Perhekeskuksen palvelut turvataan kaikille asiakkaille palveluverkoston kautta.

Palveluja tuotetaan lähipalveluina, jalkautuvina palveluina sekä etä- ja digipalveluina.

Laaja perhekeskus tuottaa palveluja jalkautuvina palveluina perustason perhekeskuksiin ja perhekeskuksen palvelupaikkoihin.

Lastenneuvolan palveluja tarjotaan kaikissa perhekeskuksen toimipisteissä. Lisäksi äitiys- ja seksuaaliterveysneuvolan palveluja pyritään järjestämään nykymuotoisen kaltaisena myös perhekeskuksen palvelupaikassa. Palveluverkkosuunnitelmaa tarkastellaan vuosittain.

Perustason perhekeskuksen ja perhekeskuksen palvelupaikan aukiolo ja palveluvalikoima muotoutuu paikallisen palvelutarpeen ja asiakasmäärien perusteella. Palveluvalikoima tarkentuu toimeenpanovaiheessa.

Henkilöstön liikuteltavuudella turvataan ammattilaisten saatavuus ja asiakastyön laatu alueella.

Perhekeskuspalvelujen palveluverkosto

Skenaario 1: Laaja vaihtoehto

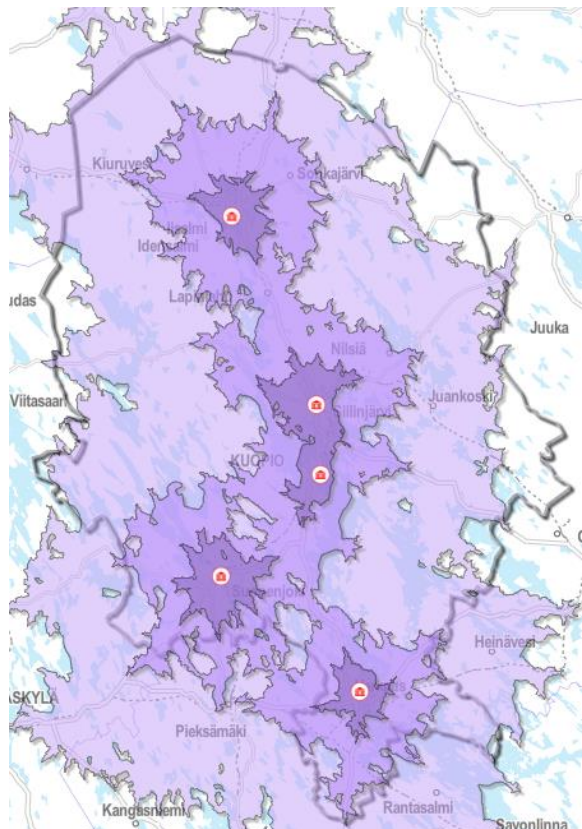
Laaja perhekeskus (5) (ml. sähköinen perhekeskus)	Perustason perhekeskus (11) (ml. sähköinen perhekeskus)	Perhekeskuksen palvelupaikka (11) (ml. sähköinen perhekeskus)	Perhekeskuksen lähitoiminta loppuu
Iisalmi Kuopio Siilinjärvi Suonenjoki Varkaus	Kiuruvesi Kuopio: Maaninka, Nilsiä, Juankoski, Karttula Lapinlahti Leppävirta Pielavesi Siilinjärvi: Vuorela Sonkajärvi Vieremä	Joroinen Kaavi Keitele Kuopio: Vehmersalmi, Riistavesi Lapinlahti: Varpaisjärvi Rautalampi Rautavaara Tervo Tuusniemi Vesanto	-

- Palveluja järjestetään lähipalveluna kolmella palvelutasolla: laaja perhekeskus, perustason perhekeskus ja perhekeskuksen palvelupaikka.
- Laaja perhekeskus tuottaa palveluja jalkautuvina palveluina perustason perhekeskuksiin ja perhekeskuksen palvelupaikkoihin. Perustason perhekeskuksen ja perhekeskuksen palvelupaikan aukiolo ja palveluvalikoima muotoutuu paikallisen palvelutarpeen ja asiakasmäärien perusteella. Vuokrakustannusten säästö on noin 140 000 € tiivistyvän toiminnan osalta.
- Perhekeskus on verkostomaisesti toimiva, ennaltaehkäisevään sekä varhaiseen tukeen ja hoitoon painottuva monialainen palveluverkosto, jota johdetaan kokonaisuutena. Toimeenpanossa tulee korostua lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja terveyttä tukevat sekä ennaltaehkäisevät että varhaisen tuen palvelut ja perheiden hyvinvointia edistävä varhainen tuki.

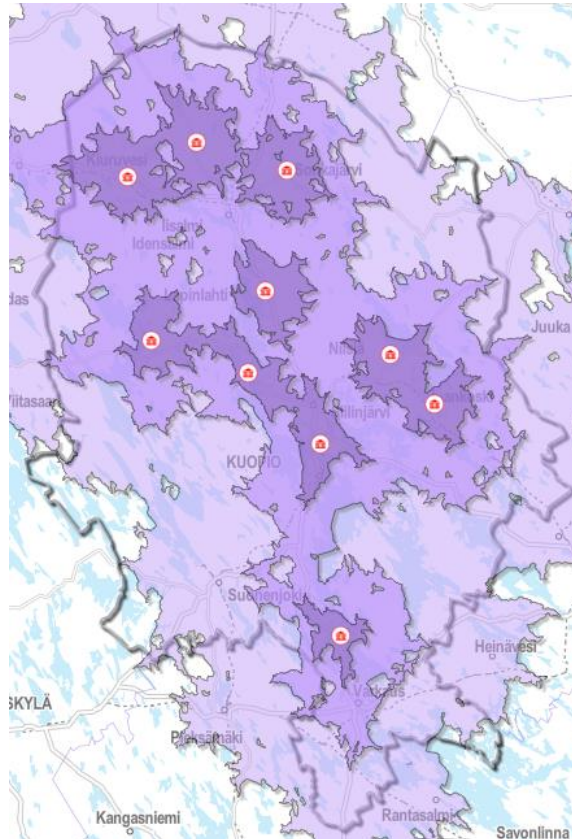
Toimipisteiden ajallinen saavutettavuus

Skenaario 1: Laaja vaihtoehto

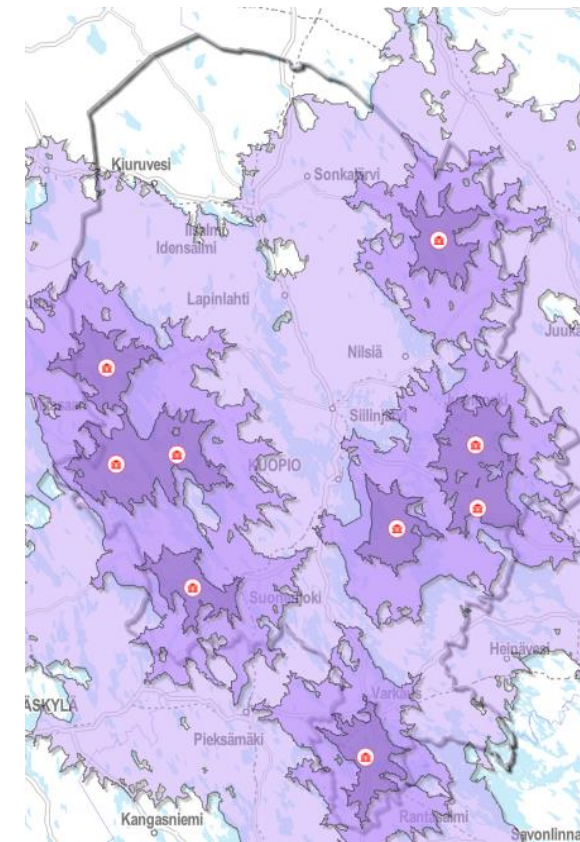
Laaja perhekeskus

Perustason perhekeskus

Perhekeskuksen palvelupaikka

Ajo-aika	Asukasta	Alle kouluikäistä	Kouluikäistä
15 min	166 513 (68%)	9 948 (73%)	19127 (70%)
30 min	214 160 (87%)	12 422 (92%)	24 500 (90%)
60 min	244 240 (100%)	13 545 (100%)	27 201 (100%)

Ajo-aika	Asukasta	Alle kouluikäistä	Kouluikäistä
15 min	144 985 (59%)	7 965 (59%)	15 421 (57%)
30 min	233 400 (91%)	12747 (94%)	25 334 (93%)
60 min	244 256 (100%)	13 556 (100%)	27 210 (100%)

Ajo-aika	Asukasta	Alle kouluikäistä	Kouluikäistä
15 min	36 360 (15 %)	1 368 (10 %)	3297 (12%)
30 min	76 036 (31%)	3757 (28%)	7942 (29%)
60 min	236 847 (97%)	13 141 (97%)	26347 (97%)

Sisältöön tehdyt muutokset ja tarkennukset palautteen perusteella (asukastilaisuudet, kyselyt, lausunnot)

- Jokaisen Pohjois-Savon kunnan alueella on jatkossakin perhekeskuksen toimipiste.
 - Perhekeskuksen toimipiste: laaja perhekeskus, perustason perhekeskus tai perhekeskuksen palvelupaikka.
- Lastenneuvolan palveluja tarjotaan kaikissa perhekeskuksen toimipisteissä. Lisäksi äitiys- ja seksuaaliterveysneuvolan palveluja pyritään järjestämään nykymuotoisen kaltaisena myös perhekeskuksen palvelupaikassa. Palveluverkkosuunnitelmaa tarkastellaan vuosittain.
- Tarkennettu, että perhekeskusverkoston toimeenpanossa tulee korostua lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja terveyttä tukevat sekä ennaltaehkäisevät että varhaisen tuen palvelut ja perheiden hyvinvointia edistävä varhainen tuki.

Perustelut

- Uudistus edistää palveluiden integraatiota moniammatillista ja monialaista yhteistyötä hyödyntäen sekä yhtenäisten toimintamallien edistämistä koko hyvinvointialueella.
- Turvaa maantieteellisesti kattavat ennaltaehkäisevät lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Jokaisessa Pohjois-Savon kunnassa on jatkossakin perhekeskuksen toimipiste.
 - Esitetyssä palveluverkostossa on otettu huomioon laaja palaute lausunnoista, kyselyistä ja asukasilloista, joissa on esitetty huoli perheiden peruspalveluiden heikkenemisestä.
- Turvaa henkilöstön riittävyyden ja henkilöstön ammattitaidon ylläpitämisen sekä asiakasturvallisuuteen liittyvät vaatimukset erityisesti äitiysneuvolassa.
 - THL:n suosituksen mukaan äitiysneuvolan terveydenhoitaja tarvitsee vähintään 35 raskaana olevaa (äitiys- ja lastenneuvolan yhdistelmätyössä) äitiä säilyttääkseen ammattitaitonsa, ja jotta asiakasturvallisuus on turvattu.
- Äitiysneuvolaverkoston toimipisteiden lakkauttamisilla saatavat säästöt olisivat pieniä hyvinvointialueen kokonaistalouden näkökulmasta.
 - Lähipalveluita pidetään tärkeänä ja näistä karsiminen antaisi vain minimaalisen hyödyn ennaltaehkäisevistä palveluista säästettäessä, jotka puolestaan toisivat kustannussäästöjä pitkällä aikavälillä.

Päätösesitys lastensuojelun uudistuksesta

Skenaario 3: Tiivis vaihtoehto

Lastensuojelupalvelujen muutokset ja kustannusvaikutukset*

Skenaario 3: Tiivis vaihtoehto

Toiminnan muutosten säästövaikutukset, miljoonaa euroa

	Kustannus- vaikutus
Perhehoidon osuutta lisätään (65 %) ja laitoshoidossa siirretään ostopalveluita omaan tuotantoon (25 %).	4,2 milj. €

Tavoitteet vuoteen 2028

- Perhehoidon osuutta kasvatetaan 65 prosenttiin.
- Lisätään omaa laitospalveluiden tuotantoa: ostopalvelun paikoista siirretään omaan tuotantoon 25 %.

HUOMIO:

Lastensuojelu on erityislainsäädännön mukaista lapsen etua suojaavaa palvelua, jolloin lastensuojelun tarpeeseen vaikuttaa myös lapsesta huolta pitävien aikuisten kyky huolehtia lapsesta sekä ensisijaisten tukitoimien ja palveluiden saatavuus ja riittävyys.

Perheen aikuisten haasteet arjen hallinnassa, mm. mielenterveys- ja päihdeongelmien osalta sekä ennaltaehkäisevien palveluiden oikea-aikaisuus heijastuvat myös lasten palvelutarpeeseen sekä lastensuojelun kustannuksiin.

*Laskemat ovat alustavia arvioita, jotka tarkentuvat toimeenpanovaiheessa.

Lastensuojelun palvelut vuonna 2028

Palvelu	
Sosiaalityö ja -ohjaus	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintaa tiivistetään laajoihin perhekeskuksiin. Henkilökunnan liikkuvuuden edellytyksiä parannetaan. • Systeeminen lastensuojelu: perheterapeuttinen osaaminen sekä työvälineet ovat kiinteä ja vakiintunut osa lastensuojelun toimintaa. • Joustavuutta lisäävä etäasiointi, kuten etäasiakastapaamiset ja verkostokokoukset ovat mahdollisimman laaja-alaisessa käytössä.
Ympäri vuorokautisten palveluiden palveluverkon muodostuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Tavoitellaan perhehoidon yhteenlasketun osuuden kasvattamista (65 %) vahvistamalla erilaisiin tuen tarpeisiin vastaavan hoidon sekä hoidon jatkuvuuden ja pysyvyyden edellytyksiä. Arvioidaan mahdollisuudet ja edellytykset uudenlaisten perhehoidon palvelumuotojen käyttöönottoon. • Vahvistetaan voimakkaasti perhehoidon omatuotantoa. Täydentävien ostopalveluiden käyttö perustuu erityisiin yksilöllisiin tarpeisiin. • Vahvistetaan omatuotanto-osuutta ja kehitetään laitospalveluiden palvelurakennekokonaisuutta vastaanotto- ja arviointi, perus- ja erityistason sekä erityisen tuen rakenteilla.
Laitospalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Lisätään omaa laitospalveluiden tuotantoa 25 % (+14 paikkaa) ja turvataan henkilöstön saatavuus pitkäjänteisesti palveluverkkoa tarvittaessa tiivistämällä. • Muutoksen tavoitteena: omat laitospalvelut täysimääräisesti hyödynnettyjä, tavoitteena ostopalveluista omaan tuotantoon.

Perustelut

- Ympäri vuorokautisissa palveluissa oman tuotannon vahvistaminen kehittää palveluiden sisältöä ja palveluprosessien sujuvuutta sekä palveluiden yhteensovittamista. Tämä parantaa asiakkaan kokemusta palvelusta.
- Perhehoidon palveluiden saatavuus paranee ja palveluvalikoima kehittyy; ympärivuorokautisten palveluiden saatavuutta paikallisesti turvataan lisäämällä ja kehittämällä omaa palvelutuotantoa myös laitospalveluissa.
- Lastensuojelussa turvataan yksilölliseen tuen tarpeeseen perustuva tuki. Vaikuttamalla palvelujärjestelmän toimivuuteen, palveluiden yhteensovittamiseen ja vaikuttavuuteen lastensuojelun palvelutarve vähenee kansalliseen tasoon (laskennallisesti -0,7–0,9% vastaavan ikäisestä väestöstä).
- Painopisteen siirron myötä ennaltaehkäisevien palveluiden saatavuus paranee.

Vammaispalvelut

Päätösesitys vammaispalveluiden uudistuksesta

Skenaario 3: Tiivis vaihtoehto

Kustannusvaikutukset*: vammaisten asumispalvelut

Skenaario 3: Tiivis vaihtoehto

Toiminnan muutosten säästövaikutukset, miljoonaa euroa

Säästökohde	
Laitoshoidosta oman tuotannon ympärivuorokautiseen palveluasumiseen. Laitoshoidossa olevien asiakkaiden määrän väheneminen 2025–2027: Muutos: 17 paikkaa	1,3 milj. €
Ympärivuorokautisesta palveluasumisesta tuettuun/yhteisölliseen asumiseen (ostopalveluista omaan tuotantoon). Muutos: 76 paikkaa	4,2 milj. €
Yhteensä	5,5 milj. €

Kustannukset on laskettu käyttäen painotettua keskiarvoa.

Yhteensä-sarakkeeseen on laskettu laitoshoidosta ympärivuorokautiseen palveluasumiseen siirtyminen ja ympärivuorokautisesta palveluasumisesta yhteisölliseen asumiseen siirtyminen.

*Laskemat ovat alustavia arvioita, jotka tarkentuvat toimeenpanovaiheessa.

Palveluverkon muutokset

Päivätoiminnan yksiköt	19 omaa ja 18 ostopalveluyksikköä
Täydentävät palvelut	Etäpäivätoiminta: 45 asiakasta
Alueelliset vammaispalvelukeskukset	3
Työn tekemisen muodot	<ul style="list-style-type: none"> • Liikkuvat palvelut: työntekijä liikkuu asiakkaan luo/paikkakunnan palvelupaikkaan • Digipalvelut: esim. etäpäivätoiminta, sähköiset lomakkeet • Etäasiakastapaamiset ja etäverkostokokoukset • Perhehoidon, omaishoidon ja itsemääräämisoikeuden rajoittamiseen liittyvän päätöksenteon keskittäminen.
Ympäri vuorokautiset asumispalvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Vähennys 10 % (-76 paikkaa) • Ostopalveluista omaan tuotantoon
Pitkäaikainen laitoshoido	Vähennys -17 paikkaa
Täydentävät palvelut	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteisöllistä asumispalvelua/tuettua asumista, asiakkaan kotiin viety tuki ja ohjaus: +76 paikkaa • Laitoshoidosta ympärivuorokautiseen asumiseen: +17 paikkaa • Lyhytaikaisen hoidon paikkojen lisääminen

Toimintamallien muutokset

Vammaispalvelukeskusten toimitilat	Iisalmi, Kuopio, Varkaus
Vammaispalvelukeskusten asiakaspalvelu	<ul style="list-style-type: none"> • Jalkautuvat palvelut • Etäpalvelut • Asiointi vammaispalvelukeskuksissa
Osaamiskeskus, kuntoutussuunnitelmat	<ul style="list-style-type: none"> • Kivijalkapalvelu Kuopio 50 % • Jalkautuvat palvelut 30 % • Etävastaanottopalvelut 20 %
HOP-keskus	Sähköinen palvelu 90 %

Huomio: Jo nykyisellään vammaispalvelukeskuksissa ei ole juurikaan asiointikäyntejä, sillä työntekijät jalkautuvat pääasiassa asiakkaan kotiin tai toimintaympäristöön.

Etä- ja digipalvelujen hyödyntäminen

- Keskitetty palveluohjaus puhelimitse yhdessä numerossa tai digitaalisen alustan kautta parantaa asiakkaiden yhteydenottoa ja toisaalta vähentää ammattilaisille suoraan ohjautuvia puheluita.
- Tapaaminen asiakkaan kanssa voidaan toteuttaa etänä ensimmäisen tapaamisen jälkeen esimerkiksi palvelusuunnitelmien päivityksessä. Etäyhteydellä voidaan osallistua myös verkostoneuvotteluihin.
- Etäyhteydellä tapahtuva tapaaminen säästää aikaa ja kustannuksia, kun matkustaminen vähenee.

Perhehoidon ja omaishoidon keskittäminen

- Perhehoidon ja omaishoidon osaamisen keskittämisellä varmistetaan osaamisen kehittyminen ja yhdenvertainen arviointi- ja päätöksentekoprosessi

Päivä- ja työtoiminnan sekä vammaispalvelukeskusten muutokset

Vammaispalveluiden päivä- ja työtoiminta

Toimitilamuutokset

- Nykyisistä tiloista toimivampiin: Kiuruvedellä, Vieremällä ja Vesannolla etsitään nykyistä toimivammat tilat ensisijaisesti saman kunnan sisältä.
- Varpaisjärven toiminta yhdistetään Lapinlahden yksikköön.

Henkilöstöresurssia tasataan yksiköiden kesken asiakkaiden avun ja tuen tarpeiden mukaan.

Etäpäivätoiminnan avulla voidaan nostaa yksiköiden kokonaisasiakasmäärää ja vähentää ostopalvelujen osuutta.

- Kun osa päivätoiminnasta toteutetaan etäpäivätoimintana, voidaan nykyisissä yksiköissä palvella asiakkaita vuorotteluperiaatteella ja palvelua voidaan tarjota entistä useammalle asiakkaalle.
- Etäpäivätoiminnalla voidaan monipuolistaa asiakkaan päivätoiminnan sisältöä sekä turvata paremmin palvelun saavutettavuus.

Päivätoiminnan porrastaminen aamu- ja iltapäiväryhmiin mahdollistaa osapäivätoiminnan lisäämistä asiakkaille, joiden toimintakyky ei mahdollista kokoaikaista osallistumista toimintaan.

Vammaispalvelukeskukset

Hallinnollisia toimipisteitä vähentämällä ja tuomalla henkilöstöä samaan toimipisteeseen saadaan laajemman työyhteisön tuki ja edistetään yhtenäisten toimintamallien käyttöönottoa. (Malli käytössä jo keskisellä ja pohjoisella palvelualueella: työskentelypisteet Kuopio ja Iisalmi.)

- Kolmen toimipisteen malli: Iisalmi, Kuopio ja Varkaus

Digiasioinnin lisääminen (esim. sähköiset hakemukset ja videoneuvottelut) parantaa palveluiden saatavuutta ja tehostaa työntekijöiden työajankäyttöä.

Yhdenmukaistetaan palvelutarpeen arviointi ja otetaan käyttöön RAI-toimintakykyarvio sekä selkiytetään työnjakoa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen välillä.

Vammaisten asumispalveluiden muutokset

Toimenpide	Muutokset
Ympäri vuorokautisen palveluasumisen vähentäminen	-10 % (-76 paikkaa)
Tuetun/yhteisöllisen asumisen sekä kotiin vietävän ohjauksen ja tuen piirissä olevien asiakkaiden määrien lisääminen	+76 paikkaa
Pitkäaikaisen laitoshoidon vähentäminen	-17 paikkaa
Laitoshoidosta ympärivuorokautiseen asumiseen	+17 paikkaa

Lyhytaikaisen hoidon paikkojen lisääminen:

Varmistetaan lyhytaikaisen ja tilapäisen tuen riittävyys ja kehittäminen. Perhehoidon mahdollisuuksien selvittäminen ja mahdollinen lisääminen tilapäishoidon tarpeeseen.

Tavoitteet

- Vammaisten asumispalveluiden rakenne on monipuolistunut.
- Vammaisten henkilöiden asuminen järjestetään ensisijaisesti tavallisissa asunnoissa riittävien kotiin vietävien liikkuvien palvelujen turvin (esim. henkilökohtainen apu sekä kotiin vietävä ohjaus ja tuki).
- Apu ja tuki asiakkaan omaan kotiin järjestetään teknologiaa ja etähoiva-palvelua hyödyntäen siltä osin, kuin se on mahdollista ja soveltuu asiakkaan tarpeisiin.
- Lisätään omana palveluna tuotettua kehitysvammaisten henkilöiden yhteisöllistä asumista.
- Keventämällä asumisen rakennetta voidaan mahdollisesti siirtää henkilöstöresurssia ympärivuorokautisesta palveluasumisesta yhteisölliseen ja tuettuun asumiseen.

Toimenpiteet

- Laaditaan toteuttamissuunnitelma vammaispalveluiden asumisrakenteen keventämiseksi.
- Selvitetään perhehoidon mahdollisuutta yhtenä osana vammaisten henkilöiden asumispalvelurakennetta.
- Pitkäaikaisessa laitostuntoutuksessa olevien asiakkaiden tilanteiden tarkastelu ja mahdollinen siirtyminen kevyempiin asumisen muotoihin (esim. ympärivuorokautinen palveluasuminen).
- Tuetun asumisen toimintamallin kehittäminen ja asiakkaan kotiin vietävän ohjauksellisen tuen ja avun palvelun lisääminen.

Perustelut

- Turvataan palveluiden järjestäminen yksilöllisesti asiakkaan arvioidun toimintakyvyn ja palvelutarpeen perusteella.
- Palvelurakennetta kevennetään raskaasta ympärivuorokautisesta laitoshoidosta kevyempään yhteisölliseen ja palveluasumiseen.
- Palvelutarjonta monipuolistuu ja parantaa asiakkaan mahdollisuuksia saada palvelutarpeen mukaista palvelua.
- Vähennetään kustannuksia vahvistamalla omaa tuotantoa monimuotoisissa asumispalveluissa ja päivätoiminnassa.
- Sähköiset ja jalkautuvat palvelut parantavat palveluiden saavutettavuutta vammaisten sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen osalta. Etähoivan, etäpäivätoiminnan ja tuetun asumisen palvelun tarjonta parantaa merkittävästi palveluiden saavutettavuutta. Sähköiset verkostokokoukset mahdollistavat omaisten osallistumista asiakkaan asioihin.

Pohjois-Savon
hyvinvointialue